

ضرورت سیاست‌گذاری هماهنگ در مدیریت آب و فاضلاب کشور*

مهدی ضرغامی

استاد دانشگاه تبریز و مشاور معاون وزیر نیرو در امور آب و
آبفا

امروزه مسئله آب بیش و پیش از این که مسئله‌ای ناشی از کمیابی آب باشد تا از طریق راه‌کارهای مهندسی و سازه‌ای مرتفع شود، ناشی از ضعف در نظام سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری و اقتدار در اجرای تصمیمات و قوانین است. در شرایطی که فشار بر منابع آب در اثر افزایش جمعیت، تحولات اجتماعی-اقتصادی و تغییرات آب و هوایی به یکی از دغدغه‌های اصلی جوامع کنونی تبدیل شده است، در کنار کمیت و کیفیت آب، تضادهای بین بخشی در مدیریت بحران، چالش‌برانگیز شده است. تعارضات بین منافع و مأموریت‌های بخشی از یک طرف و تاکید بر نگاه بخشی در حل مسائل از طرف دیگر، بروز پیامدهای مخربی را به بار آورده که حیات جامعه را به خطر انداخته است. به گونه‌ای که ایجاد سازوکاری برای همگرا کردن رویکردها و هماهنگی در تدوین و اجرای اثربخش سیاست‌های مشترک در جهت رفع این تضادها، با جلب مشارکت همه گروه‌های اثرگذار و اثرپذیر جامعه از این سیاست‌ها اجتناب‌ناپذیر است. بازساخت حکمرانی آب در ایران نیازمند برنامه‌ریزی راهبردی موثر برای تخفیف و مدیریت مناقشات بین ذی‌نفعان با فراهم کردن بستر مناسب گفت‌وگو بین افراد تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر و گروه‌های اجتماعی صاحب‌تاثیر و متحمل تاثیر است. از این رو، حل مسئله پیچیده و وخیم آب و محیط‌زیست ایران در گرو وحدت و هم‌دلی و هماهنگی اثربخش بین نهادهای دولتی ذی‌ربط و بین دولت و مردم است. در این میان، برقراری هماهنگی بین سیاست‌ها از طریق ایجاد سازوکارهای نهادی فرابخشی ممکن و اثربخش خواهد بود.

به‌همین منظور، شورای عالی آب که یک نهاد ملی است در سال ۱۳۷۹ مطابق با ماده ۱۰ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی تشکیل شده است. مأموریت این نهاد پایش سیاست‌های آب کشور، هماهنگ‌سازی این سیاست‌ها و پیگیری و نظارت بر

حسن اجرای مصوبات شورا است. با توجه به هدف غایی شورا برای حکمرانی خوب آب و توسعه پایدار کشور، ایجاد شرایط همکاری بین نهادهای ذی‌نفع آب و رهبری تصمیمات صحیح آن‌ها یک وظیفه اصلی است. در واقع تسهیل این همکاری نهادی، جهت‌دهی و هم‌سوسازی سیاست‌ها برای رسیدن به وضعیت ایده‌آل در تامین، توزیع و مصرف آب مأموریت شورا است.

به اعتقاد برخی از صاحب‌نظران حوزه مدیریت آب، این شورا هنوز آن اقتدار لازم را ندارد. به گونه‌ای که برخی از مصوبات ضمانت اجرایی لازم را پیدا نکرده است. از آن‌جا که تصمیمات شورای عالی باید در هیئت دولت مجدد تصویب شود، لذا مصوبات آن قوت کافی را ندارد. همچنین اعتقاد بر این است که شورا هنوز با معیارها و مبانی موجود در حکمرانی خوب فاصله دارد، به گونه‌ای که نماینده‌ای از جامعه مدنی و بخش خصوصی در این شورا حضور ندارد و کاملاً دولتی است.

هم‌چنین پیشنهاد می‌شود مشابه شوراهای عالی دیگر از جمله شورای عالی امنیت ملی، شورای عتف و شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوبات آن، البته بعد از کنترل حقوقی، لازم‌الاجرا باشد. برای این منظور پیشنهاد می‌شود اصلاح اساسنامه شورای عالی آب در دستور کار قرار گیرد. برای این منظور دو مسیر ذیل پیشنهاد می‌شود:

- تهیه لایحه از طرف دولت و تبدیل به قانون تشکیل شورای عالی آب در مجلس شورای اسلامی؛
- حذف بند مانع از اساسنامه شورای عالی آب، به طوری که مصوبات شورا نیاز به مصوبه هیئت دولت نداشته باشد. در واقع به این ترتیب هیئت دولت تصمیمات بین بخشی آب را به شورای عالی آب ابلاغ و واگذار خواهد نمود. در این صورت سایر وزرای مرتبط از جمله اقتصاد نیز در شورا عضو و دعوت می‌شوند.

در حال حاضر در بخش آب و فاضلاب اهداف و موضوعاتی از جمله افزایش تعرفه آب شرب در راستای واقعی کردن قیمت آب، تامین آب شرب سالم و بهداشتی برای مشترکین شهری و روستایی، احداث شبکه‌های آب و فاضلاب شهری و روستایی، احداث تصفیه‌خانه‌های آب و فاضلاب و بازچرخانی آب دنبال می‌شود. واضح و مبرهن است که مدیریت توأمان عرضه و تقاضا نه یک اقدام بروکراتیک و فنی است و نه می‌توان بدون هماهنگی در سیاست‌گذاری توسط دستگاه‌های ذی‌ربط در بخش آب بدان دست یافت. برای دستیابی به این مهم، وجود نهاد شورای عالی آب، به‌منظور هماهنگی سیاست‌گذاری در زمینه تامین، توزیع و مصرف آب، فرصتی است که می‌توان با استفاده حداکثری از آن به این مهم دست یافت.

همچنین در زمینه ضرورت هماهنگی بین شهرداری‌ها (زیرمجموعه وزارت کشور) و مدیریت تامین آب (وزارت نیرو)، قبلاً تصمیماتی در شورای عالی آب گرفته شده که به نظر می‌رسد جدی گرفته نشده است. به‌عنوان نمونه در یکی از مصوبات وزارت کشور (سازمان شهرداری‌های کشور) موظف شده است نسبت به انجام مطالعات فضای سبز در کلیه شهرهای کشور اقدام و تغییر و اصلاح فضای سبز موجود به الگوی کم‌آبر و متناسب با شرایط اقلیمی آن‌ها اقدام نماید. اما شواهد امر نشان می‌دهد مدیریت شهری در کشور هنوز اقدامات موثری در این راستا انجام نداده است، به‌طوری‌که در اغلب شهرهای کشور در مناطق خشک و نیمه‌خشک، هنوز الگوهای فضای سبز پرآبر و غیرسازگار با شرایط کم‌آبی (نظیر چمن و ...) وجود دارند.

در راستای مطالب فوق، نشریه علوم و مهندسی آب و فاضلاب از نویسندگان و محققان محترم درخواست دارد مقالات خود را در زمینه حکمرانی خوب آب با تمرکز بر مدیریت آب و فاضلاب و نیز با توجه به ظرفیت بالقوه شورای عالی آب به این نشریه ارسال دارند.

* این مطلب با همکاری آقایان محمد ارشدی و محمد حب وطن و خانم سارا لطفی تهیه شده است.